

Medlemsblad för:

Svensk Lettiska Föreningen

Nr 5 (11) 1997 December

Ordförande: John Crafoord, telefon 08-759 0819

Redaktion: Rune Bengtsson, Bäckgårdsvägen 39, 143 41 Vårby

telefon: 08-740 42 53, 782 26 37, fax 782 26 41, e-post rune.bengtsson@prv.se

Postgiro: 94 86 93-7 Medlemsavgift 150 kr, organisationer 500 kronor.

Bäste medlem!

Ett år har snart gått till ända och det är dags att summera vad som har förevarit. Svensk-lettiska föreningen kan se tillbaka på ett ganska innehållsrikt år. Bland de senaste händelserna är deltagande i den svensk-lettiska vänortskonferensen i Riga i början av november (se artikel signerad John Crafoord) samt medlemsmötet den 19 november, vid vilket Lettlands kulturattaché i Sverige, Juris Kronbergs, presenterade den samma dag utgivna boken "Nära röster över vatten" (anmälan på annan plats i detta blad). Styrelsen hade beslutat att boken skulle delas ut som medlemsgåva till betalande medlemmar och så skedde också till på mötet närvarande medlemmar. Övriga får sin bok med detta utskick. Frånvaro av bok innebär att du inte betalt medlemsavgift för 1997. Vi har varit dåliga under året med att driva in avgifter och måste bli bättre på det till nästa år. Kontakta oss genast om du anser att du har betalt men trots det inte fått någon bok. Om du betalar in medlemsavgiften för 1997, kommer givetvis boken som ett brev på posten, i både bildlig och bokstavig bemärkelse.

Nästa steg i föreningens strävan att nå ut till olika målgrupper blir att lägga upp en hemsida på Internet. Detta är ett projekt som just har tagit sin början och vi vet ännu inte vad som kommer ut av det hela. Samarbete med likartade föreningar i Sverige och Lettland studeras. Om du som läser detta har egna erfarenheter av Internet, är du varmt välkommen att delge dessa till föreningen.

Rune Bengtsson

Vänortsmöte i Riga 6-8 november 1997

Liksom förra hösten anordnades i Riga ett vänortsmöte för svenska och lettiska kommuner. Det anslagna temat var EU-anpassning och avsikten var att kommuner och Kommunförbundet i Sverige skulle hjälpa sina lettiska motsvarigheter att förstå vad ett (ev) kommande inträde i EU kan komma att innebära. Mötet förbereddes och administrerades av Baltic network; den organisation för samverkan som organiseras av Östergötlands landsting och Norrköping. Vår ambassad och kommunförbundet stod bakom uppläggningsen. Genom valet av tema kunde arrangörerna utverka att ett EU bidrag kom att täcka deltagarnas kostnader.

Från Lettland deltog en regeringsmedlem samt representanter från kommunförbundet. Praktiskt taget alla självstyrande städer och kommuner samt åtskilliga delkommuner var med. Från Sverige var ett tiotal kommuner representerade främst från Östergötland och södra Bergslagen. Vår ambassadör var hela tiden med i ledningen. Orienteringar lämnades för representanter för EU-kommisionen, Europeiska kommunförbundet, Svenska d:o m.fl. Världsbanken SIDA. Som föreningens ordförande var jag medbjuden. Rune Bengtsson som var i Riga i egen regi deltog också. Intrycket från föregående års möte bekräftades. Det är oerhört viktigt med dessa möten.

Tyvärr haltar både deltagandet och vänortssystemet genom att så många utsatta lettiska kommuner saknar svenska vänorter. Efter årets möte framstår detta som ännu allvarigare. Stora EU-fonder kommer att stå öppna för att bekosta projekt - *men bara om de planeras gemensamt av ett vänortspar*. Som föreningen gång på gång påvisat kommunförbundet m.fl. har SIDA:s projektstöd till kommuner i Lettland styrts av hur vänortspar råkat etablerats. Detta blir ännu mer markant med de regler som EU nu följer.

Jag kan bara dra den slutsatsen att föreningen måste fortsätta att arbeta för att nätet av vänorter blir totalt. I nuläget har de svenska kommunernas val av vänorter gjort att de mest behövande delarna av Lettland saknar det stöd som svenska vänorter borde utgöra och nu också kan komma att utestängas från EUs fonder. Lettlandsvänner konstaterar att de fattigaste delarna oförskyllt diskrimineras.

Vid konferensen framförde Christer Lindberg från Svenska Kommunförbundet att man nu avser att hjälpa till med kontakter under förutsättning att lettiska kommuner hör av sig. Detta är utmärkt! Vår förening kommer att fortsätta våra aktioner. Liksom för att bevaka att Lettland inte eftersätts i förhållande till Östersjöregionens andra länder. Slutligen kan konstateras att deltagarna fick mycken nyttig information och erfarenheter från våra kommuners anpassning till EU. Man kan dock kanske våga gissa att de flesta lettiska kommunalmän har större bekymmer med de första stegen bort från sovjetssystemet.

Möte med Lettlands Röda Kors om bl. a. Soppkök

Vid vårt medlemsmöte förra hösten startades spontant den insamling för soppkök som fick så lyckligt utfall (inte minst tack vare kung Carl Gustafs bidrag). Lettlands Röda Kors har efter hand redovisat användningen. Vid besök i Riga den 6 November fick John och Rune en noggrann redovisning av ekonomin samt planer för en fortsättning. Tysklands Röda Kors har skänkt ytterligare utrustning för soppkök och nu kommer verksamheten i Lettgallen att utökas. Styrelsen skall göra ett försök att upprepa insamlingen förra året. Vi skall nu utnyttja Baltikum-hjälpens nya insamlingskonto 90 1994-4 Skriv soppkök.

Skor till Lettlands skolbarn

Presidenten för Lettlands Röda Kors underströk att samma prioritet som soppköken har skolbarnens brist på skor. Förhållandena för de fattiga har ej förbättrats under det gångna året. Styrelsen har därför tagit kontakt med skohandeln och skoleverantörernas riksorganisationer. John Crafoord fick en lycklig chans att direkt tala om saken vid "skobranschens dag" redan den 11 november. Nu går upprop och kampanjanvisningar ut till skohandlare och leverantörer. Skohandlare annonserar att de samlar in bra begagnade skor till Lettlands barn. De uppmanas av sin organisation att erbjuda rabatter på nya skor till den som lämnar in urväxta. Skohandlarna främst i landsorten uppmanas att samverka med skolor och ideella föreningar samt att stå för transporter till Baltikum-Hjälpens lager i Stockholm och Göteborg. Vi är medvetna om att starten är väl sen för julhandeln och med hänsyn till vintern men är inställda på en ny kampanj - tidigare på hösten 1998.

John Crafoord

Storslaget jubileum i Saldus för vänortssamarbetet med Lidingö.

Den 1 november firade staden Saldus och vänortsföreningen där 5-årsjubileum för samarbetet med Lidingö. I festligheterna, som varade från kl 13 på lördagen till kl 03 på söndagsmorgonen, deltog bl a åtta personer från Lidingö. Lidingö stad representerades av Staffan Anderberg, vänortsföreningen av ordföranden Ilga Nilsson, Sigge Malm, Lars Östman och Ray Duke Berkeley samt Friluftsförbundet av Magnus och Siw Linde. Vidare deltog Ann-Marie Anderberg och Sveriges ambassadör i Riga, Hans Magnusson. Firandet började hos borgmästare Aidis Herings i stadshuset med högtidstal och överlämnande av presenter. Stämningen var hjärtlig och samtliga var överens om att samarbetet varit av stort värde

och bör därför utvecklas ännu mer. Därefter följde visning av S:t Johannes vackra, nyrenoverade kyrka (Lidingös vänförsamling) och av Rozentalmuseet. Janis Rozentals, som verkade i Saldus, är en av Lettlands mest kända konstnärer. Efter gemensam lunch var det dags för invigning av den intressanta utställningen om vänortskontakterna. Stora fotomontage berättade bl a om de kommunala kontakterna rörande miljö och äldreomsorg, om kören Saldavas och barn-dansgrupperna Kursas bejublade uppvisningar i Millesgården på vår nationaldag, om uppskattade konstutställningar i Lidingö stadshus, om ömsesidiga besök mellan vänförsamlingarna och om Friluftsförbundets utbildning av Skogsmulleledare i Saldus. Jubileet uppmärksammades i lokalradion och i den lokala pressen. Sedan blev det konsert med skön och variationsrik musik av Musikskolan i Saldus, vacker sång av kören Saldava och Kurzeme samt härlig uppvisning av Kursas barndansgrupper. I pauserna hölls det tal och delades ut blommor och små presenter. Ilga Nilsson tolkade hela tiden. Efter konserten bjöd de olika grupperna oss på hemlagade läckerheter. Stämningen var mycket hjärtlig och Saldusbornas glädje över att åter få leva i ett fritt land och att åter kunna träffa vänner från grannlandet Sverige var påtaglig efter de många åren av förtryck och isolering. Festen avslutades med allmän dans till orkester med omväxlande musik ända till kl 03.

Vidare gjordes besök i Sakumskolan, varvid en dator med skrivare överlämnades som gåva. Sigge hann också med att delta i vänförsamlingens gudstjänst, att besöka församlingens nyinrättade diakoniceentrum, där man just började göra i ordning till måndagens soppkök, att träffa kyrkorådet samt att överlämna SEK 10 000 till diakonin samt barn- och ungdomsverksamheten. Lindes kombinerade jubileet med att ge kurser för vidareutveckling av Skogsmulleprojektet. Staffan Anderberg överlämnade SEK 2 500 som bidrag till inredning av ett blivande ungdomscentrum i Saldus. Nästa år firar Vänortsföreningen Lidingö-Saldus sitt 5-årsjubileum. Vi kommer att göra vårt bästa, men med det trots små ekonomiska medle storartade firandet i Saldus kan vi nog inte konkurrera.

Sigge Malm, vänortsföreningens sekreterare

SOS barnbyar har startat en verksamhet utanför den lilla staden Bauska i Semgallen. Prinsessan Lillian invigde den nybyggda byn under stor pressbevakning i höstas.

Vänortskontakter

Under tiden 15-19 september stod Norrtälje kommun som värd för delegationer från sina tre baltiska vänorter, Rujiena i Lettland samt Dagö och Paldiski i Estland. Det var första gången man ordnade gemensamma program för alla tre, en satsning som uppskattades av alla inblandade, som på det viset fick en möjlighet att knyta värdefulla kontakter även sinsemellan. Delegationerna fick också möjlighet att delta i konferenser "Baltic Links" den 18-19 september på Hotel Roslagen i Norrtälje.

Bland delegationerna från Rujiena var för första gången kultursektorn välrepresenterad, vilket gav möjlighet till konkreta samtal om framtida gemensamma kultursatsningar inom konst, musik och folkdans. Inom övriga områden har Rujiena uttryckt ett önskemål att låta några av sina kommunala tjänstemän följa Norrtälje kommunförvaltnings rutiner under en vecka, bl a inom den sociala sektorn, vilket kommer att ordnas i februari 1998. Norrtäljes tekniska avdelning samarbetar nu aktivt med Rujiena bl a inom sektorerna miljövård ("Agenda 21"), bostadsuppvärmning och avfallshantering.

Undertecknad agerade som tolk under veckan och kunde konstatera glädjande nog att vänortsförbindelserna Norrtälje-Rujiena har tagit ordentlig fart i konkret riktning.

Astrid Sköldebring

Nära röster över vatten

Samma dag som föreningen hade sitt höstmöte kom boken "Nära röster över vatten" från tryckeriet. Ganska skickligt inplanerat möte, tycker jag, speciellt som boken var tema för mötet.

Äntligen kan vi på svenska ta del av ett stort urval av lettisk litteratur, både prosa och poesi. Sammanlagt 40 författare är representerade i volymen. Tyngdpunkten ligger på tiden efter andra världskriget och speciellt de nu verksamma författarna. Dessutom finns, som en introduktion, några av de riktigt stora klassikerna med, såsom Rainis, Skalbe och Caks. Bokens innehåll, format, spännande omslagsbild och pris (endast 50:--) gör den till en given julklapp till alla som har bara det allra minsta intresse för Lettland. Låt boken bli en riktig "kioskvältare", det är den värd. Detta skall inte betraktas som en recension, utan endast som en anmälan. Var och en får själv ta del av innehållet och bestämma sig för vad ni tycker. Om någon skulle vilja skriva en "riktig" recension, är ni hjärtligt välkomna till nästa nummer av Medlemsbladet.

Rune Bengtsson

Lettisk-svenska föreningen 70 år

Precis för 70 år sedan - den 30 december 1927 grundades i Riga en förening för lettisk-svenska kulturförbindelser. Det var som ett svar på Svensk-lettiska föreningen som grundades ett par år tidigare (1925) i Stockholm, och den nya föreningen invigdes med en stor konsert en månad senare.

Verksamheten i Lettisk-svenska föreningen koncentrerades kring Lettlands universitet; flera lärare blev aktiva medlemmar i föreningen, t ex forskaren i folklore Peteris Schmits, historikerna Augusts Tentelis och Francis Balodis; dessa tre och även general Verners Tepfers var ordföranden under föreningens verksamhetstid, dvs t o m 1940.

Redan 1928/29 instiftades ett svenskt lektorat vid Lettlands universitet, och så startades svenskundervisning i Lettland. Flera svenskar kom till Lettland, både forskare, lärare och vetenskapsmän. Birger Newrman var expeditionsledare vid arkeologiska utgrävning i Kurzeme; sedan dess är Ortsnamnet Grobina känt i Sverige som en historisk vikingastad. Det var även etnograf Dag Fröteig, konsthistoriker Helge Kjellin m fl som kom till Lettland för att främja kulturutbyte mellan de bägge länderna.

Det var även många svenskar som var verksamma i Svensk-lettiska föreningen under 1930-talet, och detta ömsesidiga kulturutbyten och andra aktiviteter har spelat viss roll vid letternas bosättning mot slutet av andra världskriget i Sverige.

Lettisk-svenska föreningen pånyttföddes redan 1989 och trots att det såväl en annan situation som andra människor, fortsätter de dåvarande traditionerna att främja kulturutbyte

Janis Gedrovičs

Gorbina är en liten stad i Kurland. Där utförde Birger Nerman arkeologiska utgrävningar i slutet av 20-talet och i början av 30-talet. Hans uppfattning var att svearna hade slagit sig ner där under vikingatiden och använde stället som handelsplats. På vikingatiden hade staden förbindelse med kusten detta underlättade givetvis handeln.

Under november månad har kontakterna varit livliga mellan Sverige och Lettland bland annat har Lettlands president besökt Sverige och tidningarna har flitigt rapporterat. Här följer ett sammandrag av de viktigaste händelserna. I skrivande stund ser det ut som om Lettland inte kommer med bland de första nya kandidande medlemsstaterna till EU efter tusenårsskiftet.

Lettlands framtida roll i EU och i försvarsalliansen NATO

Pär Ahlin rapporterar i DN den 3 november att "Balterna var glada i Madrid därför att den baltiska regionen fick ett särskilt omnämnande i Natotoppmötets slutkommuniké. Lettland fanns dock inte med ibland de länder som EU kommissionen rekommenderade till sina medlemsförhandlingar.

Valdis Birkavs -Lettlands utrikesminister- vill ha en gemensam förhandlingsstart för alla EUS ansökarstater. "Det är min bestämda uppfattning att kandidatländerna med en gemensam start av förhandlingarna skulle få en stark och entydig signal om att de i en framtid kommer att ingå i den Europeiska Unionen" har Sveriges utrikesminister Lena Hjelm Wallén sagt. Sveriges linje är att en utvidgning av EU i Baltikum kommer att främja den demokratiska utvecklingen och reformprocessen och därmed öka stabiliteten i vårt närområde. Ambassadör Sverker Åström som utrett EUutvidgningens konsekvenser menar att "ett större EU också är ett säkrare Europa". Unionen kan bli svårstyrd om EUS kärnländer inte sluter upp kring Baltikum i ett utvidgat EU. Sveriges avvaktande inställning i valutaunionen kan också ställa till med problem eftersom solidariteten har visat sig öka mellan länder som har en gemensam valuta. Står Sverige utanför valutaunionen minskar också vårt inflytande. Sammanlagt 11 länder har ansökt om medlemskap. Samtliga utom ett av dessa länder söker samtidigt medlemskap i försvarsalliansen NATO. Ryssland ställer sig positivt till Lettlands medlemskap i EU eftersom Ryssland ser det som en utvidgning av sina egna handelsintressen västerut.

Finland och Danmark som tidigare har följt Sveriges linje har nu mjuknat i sin inställning till Lettlands och Litauens eventuella medlemskap i EU. Dessa länder kan tänka sig att frågå Balternas krav på gemensam förhandlingsstart. Klart är också att det är de säkerhetspolitiska aspekterna som avgör de övriga

EULändernas inställning till Letternas önskan att ingå i unionen, inte i första hand de handelspolitiska. Miljösamarbetet, arbetslöshetspolitiken samt barnens rättigheter är ämnen som diskuterats i Nordiska rådet. Sverige och Finland intar en inställning som står i konflikt till den Baltiska i fråga om säkerhetspolitik. Båda stater är eniga att säkerhetsaspekterna är viktiga men vill inte stödja Lettlands önskan att ingå i NATO fullt ut.

Ökad tillväxt för Östeuropa

Perioden av ständig nedgång i ekonomin är passerad meddelar DN i november. De länder som genomfört de största förändringarna i sin samhällsekonomi har också kommit längst i den ekonomiska utvecklingen. Det största hindret för tillväxt är att den offentliga sektorn fungerar dåligt. Växande inflöde av utländskt kapital kan täcka statens underskott och därmed behöver inte de Baltiska staterna hamna i samma besvärliga ekonomiska utförsbacke som de sydostasiatiska staterna.

Ny syn på Europas säkerhetspolitik

Både Ryssland och USA har visat ökat intresse för Nordeuropa och de Baltiska staterna. Intresset har förskjutits från Central- till Nordeuropa. Anledningen är att säkerhetsstrukturen i Nordeuropa inte är klar. Flera länder i Nord vill bli medlemmar i NATO. Ryssland försöker förhindra att Lettland och dess nordiska grannar hamnar inom Natos sfär. Den 16 januari undertecknar USA och Baltikum ett fördrag om militära säkerhetsgarantier. Ryssland ser sina intressen hotade och lägger fram ett liknande förslag. Bakom fördraget skymtar givetvis också framtida handels och investeringsreformer. Rysslands fördrag innehåller ett löfte om att avstå från våld mot de Baltiska staterna, något som mest kan liknas vid en icke-angreppspakt. Lettland har tillsammans med Finland och Sverige avvisat förslaget, däremot är Rysslands förslag om ekonomiskt och praktiskt samarbete intressant. I februari hålls ett toppmöte mellan östersjöländerna. USA har visat intresse att delta i en eller annan form.

Besök av Guntis Ulmanis

Lettlands president Guntis Ulmanis besökte Sveriges statsminister Göran Persson den 25 november i år. Den Lettiske Presidenten passade på att knyta användbara kontakter med det svenska näringslivet. Samtidigt underströk han att man borde vara mer konkret och satsa på ekonomisk utveckling för Lettland i stället för att diskutera tidpunkter för eventuella EUförhandlingar. Dessutom framförde han att Efter toppmötet i Riga den 16:e och 17:e januari bör vi få tillstånd ett ekonomiskt möte där de främsta svenska företagsledarna kan delta. Ulmanis betonade också att Lettland vill gå med i försvarsalliansen NATO.